

Naučná stezka Oborou Hvězda, informační tabule č..5 - LETOHRÁDEK

([The Pleasure House](#) - information in English)

V roce 1547 se stává místodržícím v českém království Ferdinand Tyrolský, druhorozený syn Ferdinanda I. a Anny Jagelonské. V roce 1548 získává od libockého záduší další pozemky v údolí Litovického potoka, které připojuje k oboře a zřizuje na nich louku a rybník. Staveniště bylo vybráno s dobově příznačným citem pro místo. Základní kámen ke stavbě letohrádku byl položen 28. června 1555. Tehdy šestadvacetiletý český místodržící arcivévoda Ferdinand Tyrolský (1529-1595) položil nejen základní kámen, ale stavbu stavěnou vlašskými architekty a později dokončenou dvorskými staviteli sám navrhl. V rakouské státní knihovně ve Vídni se dochovala jeho kresba půdorysu přízemí letohrádku. Na listině s vyobrazením půdorysu letohrádku se dochovaly tyto nápisy (v italštině):

„Dům do nového parku, postavený na objednávku Ferdinanda, mého nejlaskavějšího knížete a pána, do základů bylo dáno hodně medailí mnoha druhů i moderní mince různých druhů, všechny ve zlatě a stříbře, které měly velkou hodnotu. Veličenstvo je dal vložit vlastníma rukama pod první kámen základů. A já jsem tam byl přítomen v den 28. června 1555. s psaním epitafu“.

(překlad dalšího textu z latiny):

„Když viděl čas třistajedenácti věků od zrození Ježíše naší spásy vlastní ruka Ferdinanda arciknížete založila (za přispění) rukou bohyně Minervy. Mne jak vidíš upevnila a založila svatá pravice Ferdinanda, syna Krále římského a mocné kotvy vzdělanosti. F.F.F. Ferdinand, syn Ferdinanda r. 1555“.

Ferdinand Tyrolský se zřejmě inspiroval podobnými stavbami v Itálii jako je na dřevorytu letohrádku na břehu Tibery v Římě při povodni z roku 1557. Zároveň se stavbou letohrádku se pod ním ve svažité části buduje v letech 1555-1556 okrasná zahrada, která nebyla nikdy úplně dobudována a ve které byla zřízena míčovna na způsob arkádami otevřené sally tereny, v jihozápadním nároží dole pak studna. Zeď také jasně ohradila letohrádek od okolní obory. Po dostavbě se potýkal letohrádek se špatným zastřešením. Poblíž zámku je osazena voliéra a v bývalém lomu u letohrádku je vybudována kuchyně a budovy pro služebnictvo. Větší prostor před letohrádkem měl sloužit k pořádání slavností, rytířských turnajů a loveckých přehlídek.

Ideovému návrhu Ferdinanda Tyrolského počal dávat jasnou podobu zpočátku Juan Maria del Pambio, který se jako zednický mistr podílel kromě letohrádku i na dalších stavbách v budované Královské zahradě i na opravě Hradu po požáru Malé Strany a Hradčan 2. června 1541. Stavbu v poměrně krátké době dokončili stavebníci Pražského hradu Hans Tirol, s kterým po svém příchodu do Prahy od roku 1554 spolupracoval a po jeho smrti r. 1556 se stavebních podniků ujal nově jmenovaný hradní architekt Bonifác Wohlmüt. Vlastní práce na stavbě pak řídil Giovanni Luchese. Na podzim 1556 byla stavba téměř dokončena.

Řadu dalších podrobností o vlastní výstavbě letohrádku podává hradní archivář J. Morávek Ten uvádí, že „na 20-30 dělníků vykopalo do konce října (1556) na 11 250 pařezů v místech, která v okolí letohrádku měla být ještě do počátku mrazů zorána a zarovnána pro sázení nových štěpů“.

O tom, jak obora vypadala v době založení letohrádku a především v následném období vrcholící renezanace není zatím nic známo. Archivní materiály souvisí především s novostavbou zámku. O oboře kromě úřední korespondence, která navíc po dostavbě letohrádku slábne se dovídáme ze zpráv současníků obdivujících novou stavbu zámku (Vavřinec Špan ze Španova, Jan Sixt z Lerchenfelzu) a ze zpráv zprostředkovaných či nepřímých dotýkajících se dění v oboře.

Při porovnání s jinými v té době u nás zakládanými oborami a s ohledem na dobové slohové architektonické utváření okolí zámeckých staveb, nebyl les uvnitř oborní zdi nějak půdorysně organizován a členěn jak je zachyceno později. Lesem procházely pěšiny. Upraveno bylo nejbližší okolí loveckého zámku. Jeho předpolí bylo odlesněno a byly provedeny pravidelné výsadby nových „štěpů“. Obdobně tomu mohlo být u Libocké brány (tehdy jediné). Od ní k zámku byl vytvořen průsek a pohodlná cesta.

V dalším období prožívá obora Hvězda i s letohrádkem období svého lesku a slávy. V roce 1562 se zde koná oslava korunovace císaře Maxmiliána II. V roce 1563 jsou v oboře pořádány hony, v letohrádku pak hostiny, slavnosti i diplomatická jednání především se zástupci řady evropských zemí, je také dokončena stavba oborní zdi zpočátku jen s jednou, libockou branou. Až později byla zřízena druhá brána, a to bělohorská. V roce 1567 končí své působení v českých zemích zakladatel letohrádku Ferdinand Tyrolský a uchyluje se na svůj zámek Ambrass u Innsbrucku.

Téměř neustále se objevují problémy po dostavbě míčovny. Oprava proběhla již po roce 1577, kdy byl objekt téměř na spadnutí. V pobělohorském období se z ní stává jen „langes Gewölbe“, či „langer Gang“, tedy pouhá dlouhá klenba či chodba bez nějakého účelu jak uvádí kronikář Jan Morávek. V roce 1565 zde pořádali slavnost pražští střelci.

U příležitosti sjezdu katolických kurfiřtů a německých knížat uspořádal Rudolf II. roku 1610 slavnosti v oboře Hvězda.

4. listopadu 1619 se stal Fridrich Falcký českým králem. V roce 1620 několik týdnů před osudnou bitvou se v oboře konala lidová slavnost, kde Bedřich Falcký pro obveselení dvora vylézal na stromy. O volnosti nových mravů a svobodomyšlné propasti s dobovým českým prostředím svědčí i to, že král bez skrupulí tančil s venkovskými děvčaty. Večer byl před letohrádkem pořádán velký ohňostroj.

V následném období třicetileté války byla obora s letohrádkem přes pustošení především švédskými oddíly v klidnějších válečných mezidobích také opravována.

Po roce 1620 byla v 30. letech dvorním malířem Jonášem Falckem vytvořena v druhém patře letohrádku nástropní malba zachycující bělohorskou bitvu.

Někdy kolem roku 1628 byla snesena a nově udělána střecha letohrádku, která dostala barokní cibulovitou kupoli.

Nejhorší pustošení zažila obora, tak jako celá země za švédské okupace. 30. května 1639 po několika vítězných bitvách se od Bílé hory Švédové pod vedením Bannera pokoušeli neúspěšně o dobytí Prahy, stejně jako několik měsíců potom. Okolí města bylo velmi zpustošeno. Obora byla pod palbou císařských děl.

Nejčastější cestu k dobývání Prahy kolem Bílé hory využil koncem července r. 1648 i Königsmark. Malá Strana a Hradčany byly vydrancovány. Obora i letohrádek byly za obléhání Starého a Nového Města, které skončilo 24. října 1648 westfálským mírem, rozsáhle poničeny.

Krátce před smrtí Marie Terezie 29. listopadu 1780 byl Josef II. inspekčně v Čechách.

Překotný dobový reorganizační duch a dalekosáhlé změny zaběhlých věcí provázející celou desetiletou vládu Josefa II. se dotkly i letohrádku a obory. Díky své odlehlosti byl letohrádek vytipován jako místo vhodné pro uskladnění střelného prachu, který byl zatím uložen uvnitř městských hradeb. Letohrádek byl záhy přeměněn na vojenský objekt a začal sloužit jako sklad střelného prachu. V letohrádku proběhla řada stavebních změn, které se bezcitně projevíly jak v interiéru, tak v exteriéru stavby. Především došlo ke snížení střechy, která byla opatřena hromosvodem. Barokní krov s lucernami byl snesen a střecha dostala dnešní proporce. Okna byla zbavena renezančního ostění a zazděna. Některé tyto úpravy zachycují plány z roku 1785, od kterého patrně prachárna v zámku začala sloužit svému účelu.

Celý prostor kolem letohrádku v půdorysné stopě bývalé ohradní zdi byl uzavřen fortifikačním bastionovým systémem se čtyřmi nárožními bastiony. Ve svažité části za letohrádkem zahrnovalo opevnění ještě studnu a končilo hned za stájemi-skladem, kde zdi byly po jeho stranách posíleny dvěma lichoběžnými bastiony. Nároží zdi před vstupem do letohrádku pak chránily dva kosočtverečně vybíhající bastiony (1850). Opevněný prostor byl spojen hrazenou cestou vymezenou po obou stranách zdmi také s bývalým objektem kuchyně, přeměněným na strážnici (1833).

V roce 1834 v místech dnešního vstupu do letohrádku byla vyzděna předsíň. Nová venkovní úprava byla také provedena v souvislosti se vstupem do suterénu.

Výraznou změnu doznalo i oborní prostředí kolem nové prachárny. Kvůli nebezpečí úderu blesku a zajištění bezpečnosti prachárny před výbuchem bylo provedeno mycení porostů do vzdálenosti 60 kroků od letohrádku. Později, jak je zachyceno na plánu z roku 1849 byla tato plocha bezpečnostního pásma více než zdvojnásobena. Před vstupem, směrem východním byl les odkácen do vzdálenosti 150 kroků (nebo 60 dolnorak. sáhů). Směrem jižním do vzdálenosti 200 kroků (nebo 80 dolnorak. sáhů). Odlesněna byla také celá západní stráň pod letohrádkem. V dolní části obory jsou kromě pole a louky, při porostním okraji lesa také školky. Pole se i nadále z části rozkládá v podélné ose obory.

8. července 1866 po vyhrané bitvě u Chlumu při Hradci Králové (3. VII. 1866) vstoupily pruské oddíly do Prahy. V době obsazení Prahy pruským vojskem přestal být načas letohrádek prachárnou. V tomto období, kdy jej bylo po řadě let opět možno blíže spatřit také zesílila snaha po důstojném zachování a rekonstrukci památky. Snahy, do kterých se zapojily i úřední kruhy nebyly marné. Období vojenského určení letohrádku skončilo v roce 1874. Prachárna byla odstraněna a bylo přistoupeno k nejnutnějším opravám. Jak vypadal letohrádek v posledních letech, kdy sloužil jako prachárna je vidět na kresbě Vincence Morstadta z r. 1872. Veřejnost může již chodit okolo letohrádku, před ním je řada jírovců. Šikmá cesta v popředí se zachovala až do r. 1937, kdy došlo k velkým úpravám terénu okolo letohrádku.

Po 1. světové válce byla správa obory převzata Správou pražského hradu, zajištěna nejnutnějšími opravami a roku 1924 až do r. 1931

byl letohrádek propůjčen Památníku národního osvobození (Památníku odboje československých legií) ke stálé výstavě obrazů bojů a bojišť československých legií do doby jejich umístění do nového památníku na Vítkově.

V letech 1934-35 proběhly ohledací práce v letohrádku a salaterreně, prováděl hradní stavitel Karel Fiala (1862-1939), zjistil zde řadu hrobů, zeď, ohrazující libosad od letohrádku až k potoku dole, se zakončením asi rybníčkem.

Na úpravu trojice průhledů na letohrádek pak navázala úprava vlastního prostoru před letohrádkem navržená architektem Josefem Sokolem na návrhu se podíleli i jiní. Původní prostor se šikmo vedenou cestou ještě z doby vojenského využití letohrádku byl rozšířen, v letech 1937 a 1938 a terén snižen tak, aby voda nestékala k letohrádku a prostor dostává v té době dnešní podobu. Na prostranství před letohrádkem byl i lámán kámen na zpevňování cest v oboře. Materiál byl z Hvězdy odvážen vybudovanou polní železnicí mimo oboru.

Při provádění terénních úprav okolo letohrádku byla nalezena řada koster v hromadných hrobech, podle velikosti koster až přes 2 metry šlo o padlé mladé pruské vojáky z doby obsazení Hvězdy Prusy okolo poloviny 18. stol.

Po obsazení obory a letohrádku v r. 1938 telegrafním praporem v r. 1939 obsadili oboru Němci a zřídili zde opravnu vozidel zbraní SS. V r. 1945 obsadili Hvězdu Rusové a po nich Svobodova armáda. Ta měla koně v přízemí letohrádku. Po jejich odchodu nastala doba uklízení a nápravy škod, bohužel se tak dělo jenom brigádnicky.

Úpravy obory a letohrádku vrcholí v rámci „jiráskovského období“, kdy v listopadu 1948 rozhodla vláda o zřízení Muzea A. Jiráska v letohrádku. Muzeum bylo otevřeno ke stému výročí spisovatelova narození dne 2. září 1951. Ideovým tvůrcem expozice byl sám Z. Nejedlý. Rekonstrukce letohrádku proběhla podle návrhu hradního architekta P. Janáka v letech 1948-1951. Úpravy pokračovaly i v oboře za účasti zahradníka J. Němečka.

Od roku 1958 spravuje objekt letohrádku Památník národního písemnictví. V roce 1966 byla v suterénu otevřena bělohorská expozice v pěti oddílech seznamující s vývojem areálu na pozadí dobových historických událostí. Následujícího roku byla v prvním patře letohrádku instalována expozice o životě a díle M. Alše. V přízemí zůstala expozice A. Jiráska.

V roce 1962 byl oborní areál s letohrádkem Hvězda a areál bělohorského bojiště prohlášen národní kulturní památkou.

Od roku 1986 probíhaly, s přestávkami po etapách, rekonstrukční práce v letohrádku až do jara roku 2000. V roce 1986 až 1992 proběhla první etapa rekonstrukce letohrádku. Rekonstruována byla střecha, kde nová měděná krytina nahradila původní prejzy. Obnovovány byly fasády a okna s okenicemi. Od září roku 1996 pak opět pokračovaly rekonstrukční práce. Náročná byla především obnova původních podlah v prvním a druhém patře v letech 1998 až 2000. 25. května roku 2000 byl letohrádek Hvězda zpřístupněn veřejnosti.

V současné době je dlouhodobá expozice situována do suterénu (kde je nyní opět bělohorský model bitvy) a především přízemí. Tam je zachycen stavební vývoj letohrádku a vybrané etapy ve vývoji areálu až po dnešek ilustrované dobovými předměty. Snaha je především po postupném zpřístupňování fondů Památníku národního písemnictví. První patro je určeno k aktuálním výstavním expozicím. V otevřeném objektu, v rámci nového poslání i kulturně společenské prezentace, je mimo jiných kulturních akcí založena i tradice periodických výstav.

Naučná stezka "Oborou Hvězda":

- 1. [Přírodní obory](#)
- 2. [Přírodní obory](#)
- 3. [Přírodní obory](#)
- 4. [informační tabule u vstupu do Oborou Hvězda](#)